

Sygn. akt XVC165/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2016 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku w XV Wydziale Cywilnym w składzie:

Przewodniczący: SSO Ewa Tamowicz

Protokolant: stażysta Patrycja Rusztyn

po rozpoznaniu w dniu 6 grudnia 2016 r.

sprawy z powództwa K. B.

przeciwko E. C.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

I. Oddała powództwo.

II. Odstępuje od obciążenia powódki kosztami procesu na rzecz pozwanej.

III. Zasądza od Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Gdańsku na rzecz adwokata P. S. kwotę 3 600 zł. (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powódce K. B. z urzędu.

UZASADNIENIE

Powódka K. B. w pozwie skierowanym przeciwko E. C. (k. 2-7) wносиła o uznanie za bezskuteczną, w stosunku do niej, umowy darowizny nieruchomości położonej w E. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy (...) prowadzi księgę wieczystą (...), dokonanej w dniu 2 marca 2012 r. przez W. C. na rzecz pozwanej. Ponadto wносиła o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powódka wywiodła, że w dniu 25 września 1991 r. darowała W. C. udział w 1/6 części prawa własności nieruchomości położonej w E. przy ul. (...). Tą samą umową, matka powódki przekazała W. C. udział w 2/3 prawa własności tej nieruchomości. W. C., będący bratankiem powódki, w zawartej umowie zobowiązał się, w przypadku sprzedaży tej nieruchomości, do zapłaty powódce 1/3 wartości uzyskanej ze sprzedaży.

Dalej powódka wywiodła, że W. C., chcąc uniknąć wykonania tego obowiązku, umową darowizny z dnia 2 marca 2012 r., darował prawo własności nieruchomości pozwanej - swej matce. Działając jako jej pełnomocnik sprzedał nieruchomość za kwotę 355 000 zł. Umowa darowizny pomiędzy pozwaną i W. C. miała wyłącznie na celu pokrzywdzenie powódki, będącej jego wierzycielką z tytułu umowy zawartej dnia 25 września 1991 r. Aby uniknąć zapłaty na rzecz powódki, W. C. darował nieruchomość swej matce działając ze świadomością pokrzywdzenia powódki, z czego pozwana zdawała sobie sprawę. Pozwana wiedziała zarówno o umowie darowizny zawartej przez powódkę z W. C. jak i o zobowiązaniu z niej wynikającym. Powódka wskazała na pozorność zawartej przez pozwaną umowy darowizny skoro wszelkich czynności związanych z nieruchomością dokonywał syn pozwanej na podstawie udzielonego przez pozwaną pełnomocnictwa. Zawarcie przez pozwaną umowy darowizny i dokonanie sprzedaży nieruchomości miało więc na celu wyłącznie pokrzywdzenie powódki. Powódka skierowała do pozwanej przedsądowe wezwanie do zapłaty, lecz pozostało ono bez odpowiedzi.

Pozew został wniesiony do Sądu Okręgowego (...).

Postanowieniem z dnia 26 marca 2015 r. (k. 41) Sąd ten stwierdził swą niewłaściwość i sprawę przekazał do rozpoznania Sądowi Okręgowemu (...).

Pozwana E. C. w odpowiedzi na pozew (k. 119-120) wносиła o:

- 1) przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Gdańsku jako właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania pozwanej;
- 2) oddalenie powództwa;
- 3) obciążenie powódki w całości kosztami postępowania, w tym kosztami zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwana wywiodła, że powódka nie ma interesu prawnego w dochodzeniu uznania za bezskuteczną w stosunku do niej umowy darowizny dokonanej pomiędzy pozwaną i jej synem. Odwołała się do regulacji przepisu art. 531 kc. Pozwana nie jest bowiem właścicielką nieruchomości, która została zbyta i to odpłatnie. Nabywcy nieruchomości nabyli ją od pozwanej w dobrej wierze, a pozwana skorzystała z uprawnienia właścicielskiego, jakim jest prawo do zbycia rzeczy. Niedopuszczalnym jest więc ustalenie pozorności umowy na podstawie, której pozwana stała się właścicielką nieruchomości, co mogłoby doprowadzić do wątpliwości, co do umowy odpłatnej przenoszącej własność na osobę trzecią. Jest to niedopuszczalne w świetle zasady rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych i zasady stałości prawnej. Brak pozorności potwierdzają przy tym okoliczności takie, że pełnomocnictwo zostało sporządzone dnia 2 marca 2012 r., a do umowy sprzedaży doszło w sierpniu 2013 r.

Pozwana wywiodła także, że intencją zobowiązania przyznającego powódce 1/3 ceny sprzedaży, mimo podarowania jedynie 1/6 prawa własności, była chęć uchronienia rodziców powódki przed ewentualnym szybkim zbyciem nieruchomości przez wnuka. Tymczasem opiekował się on M. C. i M. B. do chwili ich śmierci nie korzystając z pomocy powódki i nie dokonując zbycia nieruchomości.

Za bezzasadnością powództwa przemawia to, że powódce przysługiwałoby roszczenie przeciwko W. C. wyłącznie w razie sprzedaży nieruchomości. Powódka nie musiała ograniczać swego roszczenia wyłącznie do sprzedaży nieruchomości, lecz także do zbycia nieruchomości. Skoro nie doszło do sprzedaży nieruchomości przez W. C., to powódce nie przysługuje prawo domagania się od niego zapłaty 1/3 wartości. Wobec tego i wobec odpłatnego zbycia nieruchomości przez pozwaną roszczenie powódki jest bezzasadne.

Postanowieniem z dnia 26 stycznia 2016 r. (k. 136) Sąd Okręgowy w (...) stwierdził swą niewłaściwość i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w G..

W piśmie z dnia 27 stycznia 2016 r. powódka oświadczyła, że nie domaga się ustalenia pozorności darowizny na podstawie, której pozwana stała się właścicielką spornej nieruchomości. Żądanie swoje powódka wywodziła z normy wynikającej z przepisu art. 527 kc domagając się uznania tej darowizny za bezskuteczną wobec powódki. W wyniku darowizny z 25 września 1991 r. W. C. stał się jej dłużnikiem, który działając z pokrzywdzeniem powódki dokonał dalszej darowizny na rzecz pozwanej (k. 137-138).

W piśmie procesowym z dnia 9 września 2016 r. (k. 218-219) powódka podtrzymała dotychczasowe stanowisko w sprawie.

Sąd ustalił i zważył, co następuje:

Umową darowizny z dnia 25 września 1991 r. powódka K. B. darowała synowi pozwanej W. C. udział w 1/6 prawa użytkowania wieczystego działki nr (...) o powierzchni 735 m² oraz prawa własności domu jednorodzinnego w E. przy ul. (...).

Tą samą umową druga współużytkowniczka wieczysta i współwłaścicielka budynku mieszkalnego M. C. darowała W. C. należący do niej udział w tych prawach wynoszący 2/3 prawa.

W. C. darowizny te przyjął i zobowiązał się do zapewnienia M. C. i M. B. dożywotniego i nieodpłatnego prawa zajmowania dotychczasowych pomieszczeń. Jednocześnie zobowiązał się, w przypadku sprzedaży darowanej nieruchomości, wypłacić ciotce K. B. 1/3 uzyskanej ze sprzedaży ceny.

Dowód: zeznania powódki na rozprawie dnia 6 12 2016 r. (czas 00:15:08-00:39:12), umowa darowizny z dnia 25 09 1991 r. k. 157-161, 14-17 akt.

Decyzjami z dnia 23 lutego 1999 r. wydanymi przez Prezydenta M. E. prawo użytkowania wieczystego działki gruntu przy ul. (...) zostało przekształcone na prawo własności.

Umową darowizny z dnia 2 czerwca 2000 r. J. C. darował W. C. udział w 1/6 prawa własności nieruchomości przy ul. (...). W ten sposób obdarowany stał się wyłącznym właścicielem nieruchomości.

Nieruchomość ta zapisana jest w księdze wieczystej Sądu Rejonowego w (...) o numerze (...), obecnie (...).

Dowód: decyzje z dnia 23 02 1999 r. k. 165-168, umowa darowizny z dnia 2 06 2000 r. k. 169-171 akt.

W dniu 27 lutego 2012 r. pozwana E. C. udzieliła W. C. pełnomocnictwa m. in. do przyjęcia w jej imieniu darowizny nieruchomości objętej księgą wieczystą (...) oraz do sprzedaży tej nieruchomości po jej nabyciu i odbioru ceny sprzedaży.

Umową darowizny z dnia 2 marca 2012 r. W. C., działający równocześnie jako pełnomocnik obdarowanej E. C., darował swej matce E. C. prawo własności nieruchomości przy ul. (...) w E. do jej majątku osobistego.

Dowód: pełnomocnictwo z dnia 27 02 2012 r. k. 180-182, 123-124, umowa darowizny z dnia 2 03 2012 r. k. 174-178 akt.

Umową sprzedaży z dnia 7 sierpnia 2013 r. W. C., działający na podstawie tego samego pełnomocnictwa z dnia 27 lutego 2012 r., sprzedał prawo własności nieruchomości przy ul. (...) w E. za cenę 340 000 zł.

Dowód: zeznania powódki na rozprawie dnia 6 12 2016 r. (czas 00:15:08-00:39:12), umowa z dnia 7 08 2013 r. k. 183-188, 125-127v, pełnomocnictwo k. 189-191 akt.

Powódka wzywała W. C. do zapłaty kwoty 118 334 zł. stanowiącej 1/3 z kwoty 355 000 zł.

Powódka wzywała także pozwaną dok zapłaty kwoty 133 333 zł. celem zwolnienia się od obowiązku wynikającego z zastosowania przepisów art. 527 i następnych kc.

Dowód: wezwania do zapłaty k. 30-34, wezwanie z dnia 15 04 2014 r. k. 35-39 akt.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dokumentów złożonych do akt przez strony, zeznań powódki oraz akt księgi wieczystej (...) Sądu Rejonowego (...).

Dowód z dokumentów został przeprowadzony na rozprawie dnia 6 grudnia 2016 r. Dokumenty te nie budziły wątpliwości Sądu, co do ich wiarygodności. Nie były też kwestionowane przez pełnomocników stron.

Na rozprawie dnia 6 grudnia 2016 r. przesłuchano powódkę w charakterze strony. Jej zeznania dotyczące okoliczności zawarcia umowy darowizny na rzecz W. C. i zamiaru stron tej umowy nie budziły wątpliwości, co do ich wiarygodności. Były zbieżne ze zgromadzonymi w aktach dokumentami.

Nie przeprowadzono dowodu z zeznań świadka W. C., albowiem na rozprawie w dniu 6 grudnia 2016 r. pełnomocnik powódki wniosła ten cofnął.

Pełnomocnik pozwanej nie wnosił o przesłuchanie pozwanej, a z uwagi na treść zgromadzonych dokumentów Sąd uznał, że dowód ten nie jest konieczny dla rozstrzygnięcia sprawy.

Roszczenie powódki nie jest zasadne.

Ostatecznie powódka domagała się uznania za bezskuteczną, w stosunku do niej, umowy darowizny z dnia 2 marca 2012 r. mocą, której W. C. darował pozwanej prawo własności nieruchomości położonej w E. przy ul. (...). Tak swoje stanowisko procesowe powódka określiła w piśmie z dnia 27 stycznia 2016 r. Wskazała wówczas, że nie domaga się ustalenia pozorności tej umowy, mimo że na okoliczności wskazujące, jej zdaniem, na pozorność tej czynności prawnej wskazywała w uzasadnieniu pozwu.

Zgodnie z przepisem art. 321 par. 1 kpc, Sąd nie może wyrokować, co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Z tego względu Sąd rozpoznawał roszczenie powódki jako skargę pauliańską na podstawie przepisów art. 527 i następnycy kc, nie odnosząc się do kwestii zamiaru stron umowy darowizny z dnia 2 marca 2012 r. ocenianego w kontekście dalszej czynności prawnej – umowy sprzedaży z dnia 7 sierpnia 2013 r. Dodatkowo wskazać należy, że dla skutecznego wywiedzenia roszczenia o uznanie umowy z dnia 2 marca 2012 r. za pozorną koniecznym byłoby pozwanie obu stron tej czynności, co nie miało miejsca.

Zgodnie z przepisem art. 527 kc, gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć (par. 1). Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (par. 2). Jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (par. 3). Z kolei zgodnie z przepisem art. 528 kc, jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że kwestionowana przez powódkę umowa z dnia 2 marca 2012 r. była nieodpłatna, a pozwana jest matką W. C., jest więc dla niego osoba bliską. Powódka mogłaby, więc powoływać się na domniemania wynikające z normy art. 527 par. 3 kc i art. 528 kc. Powódka nie wykazała jednak, aby W. C. w następstwie dokonania darowizny stał się niewypłacalny lub niewypłacalny w większym stopniu, a odwołanie się do domniemania wynikającego z art. 529 kc nie poprawia sytuacji procesowej powódki.

Przepisy art. 527 i następnycy kc stanowią formę ochrony wierzyciela przed takimi zachowaniami dłużnika, które prowadzą bądź do uniemożliwienia bądź utrudnienia zaspokojenia wierzytelności wierzyciela z majątku dłużnika. Celem skargi pauliańskiej jest rozszerzenie uprawnienia wierzyciela do przymusowego zaspokojenia wierzytelności z majątku dłużnika o możliwość prowadzenia egzekucji dla zaspokojenia wierzytelności z określonych przedmiotów, które w następstwie czynności prawnej w skutek, której stał się on niewypłacalny lub stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był uprzednio, weszły w skład majątku osoby trzeciej. Skarga pozwala, zatem na przeciwdziałanie powyższym skutkom tej czynności i zarazem wzmacnia ochronę wierzytelności (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18 listopada 2015 r., (...), (...)). Natomiast w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 2 czerwca 2015 r. ((...), (...)) wyrażono pogląd, że sam fakt dokonania przez dłużnika określonej czynności prawnej nie narusza praw wierzyciela, jeżeli może on zaspokoić swą wierzytelność z innego majątku dłużnika. Warunkiem akcji pauliańskiej jest wykazanie przez skarżącego (wierzyciela), że przysługuje mu względem dłużnika wierzytelność oraz że nie może być ona zaspokojona z majątku dłużnika na skutek zdziałanej przez niego czynności prawnej, w wyniku której stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w stopniu wyższym niż był przed dokonaniem tej czynności. Zatem skarga pauliańska nie może otwierać drogi do prowadzenia egzekucji z określonych składników majątku osoby

trzeciej temu, kto nie ma możliwości zaspokojenia się z majątku kontrahenta tej osoby, gdyż nie jest jego wierzycielem (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 lutego 2007 r., IICSK452/06, Lex274151).

Z taką sytuacją mamy do czynienia w tej sprawie. Zdaniem Sądu, ani w dacie wniesienia pozwu, ani w dniu zamknięcia rozprawy powódka nie była wierzycielką W. C.. Nie może, zatem korzystać z ochrony i w konsekwencji sięgnąć do przedmiotu, który wyszedł z majątku W. C. w wyniku czynności prawnej dokonanej z pozwaną w dniu 2 marca 2012 r.

W umowie darowizny z dnia 25 września 1991 r. W. C. zobowiązał się wobec powódki do tego, że w przypadku sprzedaży darowanej nieruchomości wypłaci jej 1/3 uzyskanej ze sprzedaży ceny. Treść takiego uzgodnienia nie budzi wątpliwości, co potwierdziły zeznania powódki na rozprawie dnia 6 grudnia 2016 r. Zamiarem stron umowy było zapobieżenie sprzedaży nieruchomości poprzez obdarowanego przede wszystkim z uwagi na uprawnienie do dożywotniego zamieszkiwania na nieruchomości przez drugą z darczyńców M. C. i jej męża. Zamiarem stron nie było zapobieżenie jakimkolwiek rozporządzeniu prawem do nieruchomości skutkującemu jego utratą przez obdarowanego. W umowie wyraźnie odwołano się do sprzedaży używając zresztą dwukrotnie słowa sprzedaż. Zgodnie z przepisem art. 65 par. 2 kc, przy dokonywaniu wykładni umów należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu. W tym wypadku jednak brzmienie umowy dokładnie odzwierciedla cel i zamiar jej stron.

Wracając do kwestii roszczenia powódki, to niewątpliwie powstało ono z chwilą zawarcia umowy z dnia 25 września 1991 r. Jego treścią było uprawnienie powódki do domagania się od W. C. zapłaty 1/3 ceny w przypadku sprzedaży przez niego nieruchomości, a nie rozporządzenia nią w inny sposób – na podstawie jednostronnej czynności prawnej, czy też innej umowy. Roszczenie to nigdy jednak nie stało się wymagalne, gdyż obdarowany nieruchomości nie sprzedał. Mało tego, z datą rozporządzenia prawem własności w formie darowizny na rzecz pozwanej roszczenie to wygasło. Przestała bowiem istnieć causa tego roszczenia skoro nieruchomość stała się własnością osoby trzeciej na podstawie umowy innej niż umowa sprzedaży.

W doktrynie prawa cywilnego przyjmuje się, że chroniona wierzytelność musi istnieć aczkolwiek nie musi być wymagalna, a powinna powstać w chwili wniesienia skargi pauliańskiej, a najpóźniej w chwili wyrokowania (A. Kidyba: Kodeks Cywilny Komentarz, tom III Zobowiązania Część Ogólna, Wolters Kluwer Business, Warszawa 2010 s 830, teza 12, s. 845 teza 2).

Skoro z żadnego uzgodnienia stron nie wynikało ograniczenie obdarowanego w rozporządzeniu przedmiotem darowizny, obdarowany nie sprzedał tego przedmiotu, a roszczenie powódki wygasło przed wniesieniem pozwu – roszczenie powódki o uznanie umowy darowizny z dnia 2 marca 2012 r. za bezskuteczną w stosunku do niej podlega oddaleniu.

Dlatego w punkcie I wyroku, na podstawie przepisu art. 527 kc stosowanego, a contrario, roszczenie to zostało oddalone.

W punkcie II wyroku odstąpiono od obciążenia powódki kosztami procesu na rzecz pozwanej stosownie do przepisów art. 108 par. 1 kpc i art. 102 kpc. Zdaniem Sądu, z uwagi na charakter roszczenia oraz relacje rodzinne pomiędzy stronami i W. C. istnieją szczególne okoliczności, w rozumieniu przepisu art. 102 kpc, uzasadniające odstąpienie od obciążenia powódki kosztami. Wskazać przy tym trzeba, że powódka przed wniesieniem pozwu poszukiwała sposobu pozasądowego załatwienia sprawy czując się zasadnie moralnie skrzywdzona przez pozwaną i jej syna.

W punkcie III wyroku orzeczono o kosztach zastępstwa procesowego na rzecz pełnomocnika z urzędu reprezentującego powódkę. O kosztach tych orzeczono na podstawie przepisów art. 108 par. kpc i art. 98 par. 3 kpc.